

Wie is Irene van der Aart eigenlijk?

Een voorwoord door Paulien Cornelisse

In een verleden dat nog niet eens zo heel ver achter ons ligt, bestond er een cabaretduo met de naam Rots. Rots bestond uit Irene van der Aart, die dit boek heeft geschreven, en Paulien Cornelisse, die dit voorwoord schrijft.

Irene en ik leerden elkaar kennen bij Crea, dat is de organisatie waar studenten van de Universiteit van Amsterdam aan kunst kunnen doen. Een verademing voor iedereen die denkt dat een doctorandusgraad noodzakelijk is voor een geslaagd leven, maar eigenlijk het liefst lekker wil knutselen en toneelstukjes wil maken. Ik was half-depressief psychologie aan het studeren, en besloot daarom aan kleinkunst te gaan doen bij Crea.

Bij de cursus kleinkunst was iedereen eenentwintig, net als ik, dat zag ik op de presentielijst. Er deed echter ook een

bejaarde van negentwintig aan de cursus mee. Ik vond dat verontrustend, maar wilde het ook niet veroordelen.

De bejaarde heette Irene, en meteen bij het eerste kringgesprek sprong ze eruit. Iedereen wilde iets met kleinkunst doen omdat dat 'gewoon leuk' was. Irene zei daarentegen: 'Ik zoek iemand die voor mij kan schrijven. Wil iemand dat?' Ik vond dat koekoek, maar ook wel intrigerend. Zou je met het klimmen der jaren ook steeds duidelijker weten wat je wilde? Het leek er wel op.

Ook al beweerde Irene dat ze niets zelf kon bedenken, ze bedacht aan de lopende band dingen. Rare scènes, pijnlijke, absurdistische gesprekken. We trokken meteen naar elkaar toe. Met wie anders kun je lachen om een gedicht voor een overleden cavia? Irene sprak in vreemde, reviaanse zinnen, en had al een heel leven achter de rug. Ze had bijvoorbeeld vroeger gepingpongd met bootvluchtelingen die haar vader opnam in huis.

Ikzelf dronk alleen maar thee, maar zij zei wel eens: 'Ik had weer meer gedronken dan strikt noodzakelijk', en dan volgde een verhaal over hoe ze haar vriendinnen per ongeluk dodelijk beledigd had, en hoe ze dat nu weer goed moest maken.

Irene kon, anders dan ik, echt acteren. En ook nog eens zingen.

Deze moet je vasthouden, Paulien, dacht ik in een moment van helderheid. En zo werd een nieuw cabaretduo geboren. We dachten lang na over de naam van ons duo. Je mocht er vooral niet aan afzien dat het een damesduo betrof. Ook moest je aan de hand van de naam al kunnen vermoeden dat wij geen 'gevoelige momenten' hadden in onze voorstelling (dus: nooit liedjes over overleden oma's). Ook deden

we geen vrouwendingen (menstruatie als onderwerp was uit den boze). Dit alles, hoopten wij, werd duidelijk door de naam Rots.

Hoewel Rots vooral tégen vele vormen van cabaret was, maakten we toch ook wel het een en ander. Een gevecht met een plastic kip behoorde tot ons repertoire. Irene had een oranje verenboa tot 'onduidelijk dier' omgevormd, en daar hadden wij dan gesprekken over. We deden enge kindervertherapie na ('Mag ik in je huisje? ... Maar ik ben al binnen.'). we zongen een lied over het verschijnsel 'wraak', en als we het echt niet meer wisten deed ik een impressie van een violist, want ik speelde toevallig viool. Wij waren onze tijd ver vooruit. Alles wat op een rode draad leek, daar spuugden we op. Een boodschap? Bah! Het was een avant-gardistische worsteling met anti-engagement, die door jury's van cabaretfestivals werd afgedaan als 'stuurloos'. Ik herinner me een juryrapport met de volgende opmerking: 'Dat mensen erom lachen, betekent nog niet dat het grappig is.'

Natuurlijk lagen de optredens niet voor het oprapen. Vanwege onze baanbrekende scène over enge kindervertherapie, was er nog wel eens wat te schnabbelen in het zorgcircuit. Van een van deze optredens herinner ik me dat er een enthousiaste vrouw op ons af kwam, na afloop, die zei: 'Leuk! Jullie moeten aan cabaret gaan doen!' Irene zei: 'Ehm, ja, maar dat is dit dus eigenlijk al.'

Had ik al verteld dat we ook een scène hadden waarin we in jarenvijftigbadpakken opkwamen? Dit geheel ironisch natuurlijk, want wij maakten pertinent geen vrouwencabaret. Als mensen mij vragen naar mijn meest gênante optreden ooit, dan moet ik toch dit noemen: dat we deze badpakscène deden op de afscheidsreceptie van de baas van

het cateringbedrijf van de UvA. Onder een systeemplafond met tl-licht stonden honderd mensen uit de horecabranche te borrelen met elkaar aan sta-tafels. Het feestvarken was er ook. Maar toen was er een act! Want het was niet zomaar een borrel! Het was een evenement! En de act waren wij. Het feestvarken moest als enige op een stoel gaan zitten. Wat moet deze man toen gevoeld hebben? Na twintig jaar kroketten leveren bevond hij zich in een hal met een laag plafond, op penishoogte met zijn collega's. En om deze situatie nog pijnlijker te maken, kwamen daar twee meisjes/vrouwen in jarenvijftigbadpak op hem af die een ironisch lied zongen over het theatervak waar ze zelf duidelijk niet in zaten. De man leed, wij leden, en de rest van het gezelschap nam nog een vlammetje en keuvelde rustig door.

Dit alles verklaart totaal niet waarom Irene uiteindelijk bij een boer in de Achterhoek terecht is gekomen, of het zou 'van de weeromstuit' moeten zijn.

Toch waren er al vroeg tekenen dat Irene zich op een onverschrokken manier tot de natuur verhiel.

Hoorn, begin deze eeuw. Cabaretduo Rots heeft een optreden op een poppodium ergens in een buitenwijk. Een poppodium is altijd heel hoog, zodat je geen echt contact met het publiek kunt of hoeft te hebben. Het is niet iets waar je voor kiest, als theatermaker in spe, maar na het horecadebacle was alles een vooruitgang.

Het decor (de verenboa en de plastic kip) en de kostuums van Rots (twee strakke broeken van velours) zaten in een sporttas. Een auto was een luxe die wij ons niet konden veroorloven.

Nu was het in die dagen zo dat Irene niet altijd de tijd

nam om rustig te eten. Tel daarbij op een kwetsbaar maag-darmsysteem, en je kunt je voorstellen dat er vaak iets was met Irene en wc's.

Dat had ik me van tevoren nooit zo gerealiseerd: dat je als duo zo intiem bij elkaar betrokken bent dat je elkaars scheten feilloos kunt herkennen.

Op die bewuste lenteavond in die buitenwijk van Hoorn liep Irene met de sporttas te zeulen en namen wij onze teksten door. Onze voorstelling heette 'Blijft u wellicht een kaakje', en we repeteerden de titelscène, een absurdistisch toneelstukje, maar dan ironisch. Mijn tekst was: 'Vooral in de verstedelijkste gebieden treffen we veel "mensen" aan.'

Toen zei Irene: 'Ik moet poepen.'

'O,' zei ik, 'dat treft, want we zijn er zo.'

'Nee,' zei Irene op haar beurt, 'ik moet nu.'

Gelukkig was ik altijd een 'meedenker', en ik bood aan om aan te bellen in de keurige nieuwbouwwijk, om daar te vragen aan een keurig nieuwbouwmens of mijn verformfaaide collega met sporttas wellicht wat diarree in het toilet mocht komen leggen.

Irene vond dit geen goed idee.

We strompelden verder, op weg naar dat vermaledijde poppodium.

En toen, ineens, in een flits, schoot Irene met sporttas en al een tuin in. Een keurige, aangeharkte tuin.

'Irene?' riep ik nog. Maar ze was verdwenen in een uit de kluiten gewassen conifeer. De conifeer bewoog zachtjes.

Toen kreeg ik de slappe lach. Zo erg, dat ik het bijna in mijn broek deed.

Na krap een minuut kwam Irene de conifeer uit, beschaamd, maar vastberaden. 'Zo,' zei ze.

Ik ging op de stoep zitten van het lachen.

We begaven ons naar onze speelplek, waar Irene moest bekennen dat haar onderbroek bevuild was. Die heeft ze uitgespoeld, en ze heeft haar strakke veloursbroek aangetrokken zonder iets eronder. Het had geil kunnen zijn, als het niet zo verdomde Rots was allemaal.

Het zijn dit soort situaties die Irene tot een bijzonder mens maken. Zij is gespecialiseerd in het meemaken van dingen waarvan andere mensen denken: Laat deze beker aan mij voorbijgaan. Ze vertelt over deze gebeurtenissen als onvermijdelijkheden die zij nu eenmaal dient te ondergaan. Dat ga je na verloop van tijd ook geloven. Natuurlijk ging Irene op groepsreis! Natuurlijk kreeg ze iets met een boer! Hoe onlogischer het klinkt, hoe meer het bij Irene past.

Ik kan niet wachten om het boek dat hier voor mij ligt te gaan lezen.

Want een ding is mij duidelijk: iemand die in een buitenwijk van Hoorn kan poepen in een conifeer, die kan alles. Zelfs overleven in de Achterhoek.

Paulien Cornelisse, Amsterdam, september 2012

1

Hoe het allemaal begon

Ik ben vijfendertig en wil op reis naar Cuba. Maar met wie? Na zeven jaar samenwonen ben ik alweer twee jaar alleen. Mijn ex had binnen een jaar een nieuwe vriendin en haar ook maar meteen bezwangerd. Niet dat ik een kinderwens heb, en al helemaal niet met hem, maar ik verwacht van een ex dat hij een fatsoenlijke tijd nodig heeft om over onze scheiding heen te komen.

Door de geboortegolf waar mijn vrienden in zitten heb ik niet eens meer gevraagd of er iemand met me op reis wil. Iedereen heeft iemand om mee op reis te gaan behalve ik. Er schijnen gelukkige, blije mensen zonder verkering te zijn. Je ziet ze wel, blije backpackers die met een opgeheven hoofd tevreden om zich heen kijken in een restaurant. Als ik alleen in een restaurant zit, is het enige waar ik mee bezig ben uitstralen dat het een keuze is. Dat ik in m'n eentje eet omdat ik schrijver ben. Of zo.

Ik ga dus met een groepsreis mee.

Dit speelde in 2003 en godzijdank ging je in die tijd nog gewoon met een groep mensen mee op reis. Allerlei types door elkaar, net als in het echte leven. Stellen, mensen alleen, vrienden, schoonzussen. Als je nu groepsreizen bekijkt bij reisorganisaties vind je gruwelijke termen als 'Avontuurlijk single' en 'Single maar niet alleen'.

Ik had al eens een groepsreis geboekt, een tiendaagse reis naar Marokko met KRAS. Ik was niet thuis in de wondere wereld der groepsreizen en dacht: Leuk, KRAS, op reis met creatieve mensen. Misschien gaan we wel schilderen onderweg. Ik kreeg van mijn omgeving voornamelijk verbaasde reacties: 'Met KRAS? Mijn opa en oma gaan ook altijd met KRAS.'

Ik was inderdaad de enige jonger dan 75 jaar, maar de groep bestond uit lieve mensen. De koffer van Jan, een van de reisgenoten van 83, was niet aangekomen in Casablanca en daardoor liep hij een week rond in kleding, inclusief onderbroeken, van andere mannen en vrouwen uit de groep. We hadden dezelfde schoenmaat dus leende ik Jan een paar sokken: rood met een wit biesje. Ook schaften we een djel-laba voor hem aan op een lokale markt. De oude man sloeg zich er kranig doorheen. Het enige echt lastige was dat Jans goede gehoorapparaat in de koffer zat en hij bijna niets kon horen. Ook zijn wekker niet. We spraken af dat een van ons hem elke ochtend wakker zou maken. Behalve dat hij doof was sliep hij nogal diep, dus alleen schreeuwen hielp niet. Jan moest ook door elkaar geschud worden. Zelfs vijf kamers verderop hoorde je iedere ochtend schreeuw- en schudgeluiden: 'JAN, WAKKER WORDEN!'

Verkering hield ik aan die vakantie niet over.

De nacht voor mijn vertrek naar Cuba heb ik een nachtmerrie: een grote groep mensen in middeleeuwse kledij stopt met praten als ik langsloop in badkleding. Ze overleggen fluisterend. Daarna slaan ze me met stokken in elkaar. Hoe freudiaans wil je het hebben?

Op Schiphol slaat de paniek toe. Voor mijn gevoel hoor ik mensen fluisteren: ‘Ach, wat zielig, een vrouw alleen op reis. Waarom heeft ze van die parse kleding aan? Zo kom je toch nooit aan een man?’

‘Dat is zo’n vrouw zonder vrienden, die heeft alleen kennissen die ze af en toe in een buurtcafé ontmoet.’

Ik wil mensen de indruk geven dat ik een extreem coole vrouw ben.

Ik zou kunnen gaan bellen met al mijn vrienden, die me per se een goede reis willen wensen, maar het zal wel opvallen dat ik steeds degene ben die belt. Bovendien liggen die vrienden nog in bed en nemen ze de telefoon niet op omdat ze bezig zijn met hun partner of hun kinderen en geen tijd hebben om mij gedag te zeggen. Snel sms ik naar mijn broer: ‘Ben ik een loser en zie ik er zo uit?’ Hij sms’t terug: ‘Loser ja, er zo uitzien nee!’

Bij de incheckbalie gluur ik om me heen, op zoek naar mensen met hetzelfde label van de reisorganisatie aan hun koffers als ik. Tussenstand: vijf stellen rond de zestig, een op het oog lesbisch stel waarvan de een net een ludiek dansje doet, en een man van zevenenvijftig met brillantine in zijn krulsnor.

Na de vlucht, ingeklemd tussen dronken dikke Zwitsers, wacht ik op het vliegveld van Havana met knallende koppijn op de rest van de groep naast een Cubaan met een bordje: WELCOME GROUP SHOESTRING. Vanaf nu ben ik achttien dagen nooit meer alleen.

In het hotel aangekomen worden de kamers verdeeld. De stellen verdwijnen het eerst, daarna volgt de andere alleenstaande vrouw. Zij heeft bijbetaald voor een eenpersoonskamer. Ik blijf over met de drie losse mannen. Paniekerig blader ik door de papieren van de reisorganisatie. Er staat heel uitdrukkelijk dat kamers ongeacht geslacht worden ingedeeld.

IK! MOET! MIJN! KAMER! DELEN! MET! EEN! VREEMDE! MAN! Uit gierigheid heb ik bezuinigd op een eenpersoonskamer, terwijl ik een notoir slechte slaper ben. Waarom denk ik toch niet eens beter na voor ik iets doe?

Voor mannen is het makkelijk. Een beetje man slaapt overal doorheen, al snurkt iedereen om hen heen. Meestal snurken ze zelf ook. Zeker alleenstaanden, anders hadden ze wel een partner. Mannen, het zijn eenvoudige lui die het zich kunnen permitteren om een kamer te delen.

Angstig kijk ik om me heen. Welke man zou het minst erg zijn om de kamer mee te delen? We trekken lootjes en ik trek de knapste van de loslopende mannen. Op de een of andere manier raak ik daar nog meer van in de stress. Er schiet door mijn hoofd: omdat hij er goed uitziet zal ik wel seks met hem moeten hebben, zo gaan die dingen in films.

Nee, ontspannen is het niet.

De man blijkt aardig en gelukkig erg op zichzelf. Hij vertelt dat hij vlak voor hij op reis ging heel erg verliefd is geworden. Hij trekt zich vaak terug uit de groep om alleen te zijn of om zijn nieuwe liefde te bellen.

Toch doe ik het nooit meer, een kamer delen. Vanaf nu denk ik eerst na voor ik ergens aan begin. Ik heb het mezelf eerder horen zeggen, maar nu is het echt waar. Echt.